

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Erasmus+

Θεωρητικό Φύλλο Εργασίας

Ενσυναίσθηση και νευροεπιστήμες (2) : οι « νευρώνες ενσυναίσθησης »

Κορμός της ενότητας/ Ο

Επικοινωνία : J.L. Lenoir.

1 – Θεματική προσέγγιση

Η θεματική προσέγγιση εδώ αφορά **στην ενσυναίσθηση και τις νευροεπιστήμες (2) : τους « νευρώνες ενσυναίσθησης »**.

Ο σκοπός αυτού του φύλλου πόρων θα εμβαθύνει τα ζητήματα που εξετάστηκαν στο φύλλο πόρων «ενσυναίσθηση και νευροεπιστήμες (1)», δηλαδή:

- αφενός, το ερώτημα του τι είναι η ενσυναίσθηση από τη σκοπιά της νευρολογικής, γνωστικής και υποκειμενικής λειτουργίας του μαθητευόμενου.
- αφετέρου, να απαντήσουμε στο ζήτημα της ειδικής θέσης που μπορούν να αναλάβουν οι επιστημονικές εκτιμήσεις για την ενσυναίσθηση στο έργο της εκπαιδευτικής και παιδαγωγικής συνοδείας των μαθητών που παρουσιάζουν Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες.

Όπως θα δούμε, οι νέες σκέψεις που εισήγαγε η νευροεπιστήμη μπορούν **να τροποποιήσουν τις αναπαραστάσεις μας για το τι επιτρέπει η ενσυναίσθηση από παιδαγωγική και μαθησιακή άποψη και έτσι να ωθήσουμε την εφαρμογή συγκεκριμένων παιδαγωγικών αποσκευών.**

Εξετάσαμε τους "νευρώνες-καθρέπτες" (βλ. Φύλλο πληροφοριών "Ενσυναίσθηση και νευροεπιστήμες (1): οι "νευρώνες καθρέπτες") ότι **μια παρατηρούμενη κατάσταση έχει την ίδια γνωστική και νευρωνική δράση**, και έτσι ο εκπαιδευτικός μπορεί, σε συγκεκριμένα πλαίσια, να δημιουργήσει παιδαγωγικές αποσκευές (π.χ. παρατήρηση) που απαιτούν **γνωστική αντήχηση** (Rizzolatti, 2006).

Θα εξετάσουμε τώρα: αφενός, το γεγονός ότι αυτός **ο μηχανισμός αντήχησης μπορεί να λειτουργήσει μόνο σε ένα συγκεκριμένο σχεσιακό και κοινωνικό πλαίσιο και, αφετέρου, ότι αυτό το σχεσιακό πλαίσιο είναι σύμφωνα με τις νευροεπιστήμες επιβεβαιώνοντας έτσι τις διαισθήσεις που ιδρύθηκαν από το κοινωνικο-συνταγματικό ρεύμα) τη μηχανή της μάθησης.**

Ενσυναίσθηση και μάθηση : οι « νευρώνες ενσυναίσθησης »

Οι πρόσφατες έρευνες για τη νευροεπιστήμη υποδεικνύουν την ύπαρξη συγκεκριμένων νευρικών δομών, με στόχο την επίτευξη αλληλεπιδράσεων και κοινωνικών σχέσεων.

Έχουμε δει (στο φύλλο πληροφοριών "Ενσυναίσθηση και νευροεπιστήμες (1): οι "νευρώνες καθρέπτες") ότι ο μηχανισμός **αντήχησης** (γνωστική αντήχηση αλλά και συναισθηματική και συγκινησιακή) είναι καθοριστικός για τη γνωστική και πνευματική ανάπτυξη του εγκεφάλου του ατόμου. Πρέπει να προσθέσουμε εδώ, με βάση το έργο της κοινωνικής νευρολογίας, ότι αυτός ο μηχανισμός αντήχησης παίζει αποφασιστικό ρόλο στην δόμηση κοινωνικών σχέσεων και ότι θα είναι η ικανότητα του υποκειμένου να αντηχεί με τον συνομιλητή του που θα συμμετάσχει στην κοινωνικοποίησή του. **Αυτό ισχύει για την ενσωμάτωση των κοινωνικών και πολιτιστικών κωδίκων, αλλά και για την ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων και την μάθηση του υποκειμένου.**

Από αυτή την άποψη, η ικανότητα του μαθητευόμενου να γίνει συναισθηματικά και συγκινησιακά συντονισμένη με τους δασκάλους του, τους συμμαθητές του αλλά και τους συνομηλίκους του είναι αποφασιστικής σημασίας. Όπως ο Damasio θα τονίσει: *"Το συναίσθημα είναι το θεμέλιο της λογικής"* (Damasio, A., *L'erreur de Descartes*, 1995). Ας προσθέσουμε ότι **στον καθρέφτη θα είναι η ικανότητα των δασκάλων, των συνοδών του αλλά και των συνομηλίκων του να εισέλθουν σε συναισθηματική και συγκινησιακή αντήχηση μαζί του, που θα επιτρέψουν στο υποκείμενο να αναπτύξει τις δικές του ικανότητες συναισθηματικής και συγκινησιακής αντήχησης.** Αυτό είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη **για την δόμηση εκπαιδευτικών αποσκευών προσαρμοσμένων στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.** Παιδιά που, λόγω των προβλημάτων τους, μπορούν να παρεμποδιστούν. Εντούτοις, μερικές φορές μόνο μετά από μια εργασία μάθησης που βασίζεται στην ενσυναίσθηση μπορεί να έρθει η κινητοποίηση της ικανότητας μάθησης.

Αυτή η ικανότητα να είναι σε αντήχηση συναισθηματικά και γνωστικά με τον άλλο (αυτό που ο Siegel ονομάζει "σχεσιακό πνεύμα") είναι διαρθρωτική για το άτομο. Αυτή είναι η λειτουργία των καθρεφτών νευρώνων που **θα θεωρητικοποιηθούν από τον καθηγητή Vilayanur S. Ramachandran** (Ramachandran, 2010). Η συνάφεια του έργου του Ramachandran με την εργασία μας είναι ότι εννοεί την ικανότητα μάθησης του παιδιού, καθώς και τη δυνατότητα μετάδοσης της γνώσης του εκπαιδευτικού, που εξαρτάται από την ύπαρξη νευρώνων καθρέφτες που θα ονομάσει **" νευρώνες ενσυναίσθησης"**.

Ο Ramachandran υποστηρίζει ότι η ύπαρξη αυτών των νευρώνων ενσυναίσθησης στους ανθρώπους είναι το θεμέλιο των πολιτισμών διότι, σύμφωνα με τον ίδιο, **η μετάδοση της γνώσης, της τεχνογνωσίας μπορεί να γίνει μόνο με μια καθολική κατανομή της εν λόγω ικανότητας.**

Διάλεξη του Vilayanur S. Ramachandran για τους «νευρώνες ενσυναίσθησης»

Σύνδεσμος : https://www.ted.com/talks/vs_ramachandran_the_neurons_that_shaped_civilization?language=fr#t-159886

Κοινωνικοί κώδικες και κοινωνικοποίηση

Αυτοί οι νευρώνες ενσυναίσθησης θα εξασφάλιζαν επίσης την ικανότητα του υποκειμένου να κατανοεί τον άλλο και να προβλέπει τι τους αποκωδικοποιεί, τους αποκρυπτογραφεί τι τους παρακινεί (τα αισθήματά τους) τις συναισθηματικές τους καταστάσεις και τις συναισθηματικές τους προθέσεις. **Αυτή η ενσυναίσθητική ικανότητα είναι επομένως στο επίκεντρο οποιασδήποτε δυνατότητας κοινωνικοποίησης και εγγραφής των υποκειμένων σε περίπλοκες κοινωνικές σχέσεις (όπως για παράδειγμα η σχέση μάθησης).** Αυτό που η γνωστική νευρολογία ονομάζει "κοινωνική γνώση" και οι φιλόσοφοι (από τον Αριστοτέλη έως το Χέγκελ) ή οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες έχουν εντοπίσει στα αντίστοιχα πεδία τους ως "διαλεκτική του υποκειμένου και του άλλου».

2/ Περιεχόμενο

Είμαστε σε μια τάξη (πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση), όπου ο μαθητής έχει ψυχολογική αναπηρία. Αυτός ο μαθητής βρίσκεται σε δύσκολη θέση από την άποψη της μάθησης. Η διδακτική ομάδα επισημαίνει τη δυσκολία της εργασίας σε μια ομάδα ή τη σύναψη μιας διπλής σχέσης με τον εκπαιδευτικό.

Εδώ, με βάση τη διαπίστωση των νευροεπιστημών **ότι η ανάπτυξη των εμπειρικών δυνατοτήτων είναι η προϋπόθεση για την ανάπτυξη των μαθησιακών ικανοτήτων**, ο εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει μια παιδαγωγική αποσκευή για να ξεκινήσει ή να ενισχύσει τις ικανότητες του μαθητή.

Επιπλέον, δεδομένου ότι είναι η **ικανότητα των εκπαιδευτικών, των συνοδών του, αλλά και των συνομηλίκων του να εισέλθουν σε συναισθηματική και συγκινησιακή αντήρηση μαζί του, που θα επιτρέψει στο υποκείμενο να αναπτύξει τις δικές του συναισθηματικές και συγκινησιακές**

ικανότητες αντήχησης, ο εκπαιδευτικός μπορεί έχει μια παιδαγωγική αποσκευή που θα του επιτρέπει να εργαστεί πάνω σε αυτή την ενσυναίσθητική ικανότητα σε μια μεγάλη ομάδα εμπλεκόμενος και ο ίδιος στην αποσκευή.

3/ Σκοπός

Αυτό το φύλλο πρέπει να επισυνάπτεται στον κορμό Ο όπως Ορίζω στην ενότητα. Το θέμα είναι να καθορίσουμε εδώ τι εννοούμε όταν μιλάμε για ενσυναίσθηση ως πραγματικό οδηγό και πόρο στη μάθηση. Πρόκειται για προσφορά στον εκπαιδευτικό ή στο συνοδό των πόρων που του επιτρέπουν να τροποποιήσει τις αναπαραστάσεις του για το τι επιτρέπει η ενσυναίσθηση από την άποψη της διδασκαλίας και της μαθητείας και, συνεπώς, να προωθήσει τη χρήση καινοτόμων εκπαιδευτικών αποσκευών

4/ Όρια

Το όριο που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι, όπως επισημαίνουν οι νευροεπιστήμονες, ο μηχανισμός αντήχησης μπορεί να λειτουργήσει μόνο σε ένα συγκεκριμένο σχεσιακό πλαίσιο, όπου δεσπόζει μια καλοπροαίρετη επικοινωνία.

5/ Προοπτικές

Για να ξεπεραστούν αυτά τα όρια, ο δάσκαλος θα μπορεί να βασίζεται στη λεγόμενη προσέγγιση "μη βίαιης επικοινωνίας" (βλ. Εδώ το φύλλο πληροφοριών: "**Ενσυναίσθηση και καλοπροαίρετη επικοινωνία**").

Επιπλέον, για να προωθηθεί η κατασκευή εκπαιδευτικών αποσκευών που προωθούν την ικανότητα ενσυναίσθησης (γνωστικές, συναισθηματικές και συγκινησιακές ικανότητες), ο εκπαιδευτικός ή ο συνοδός μπορεί να στηριχθεί σε ένα εξειδικευμένο φύλλο εργασίας (για παράδειγμα, ένα παιδαγωγικό φύλλο «**Διδάσκοντας την ενσυναίσθηση στο σχολείο**»).

